

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ε. ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ

γ) Κυβερνητική και ιδεολογία.

Αί εφαρμογαί τῆς κυβερνητικῆς παρουσιάζονται σήμερον, ὡς ἤδη ἐλέχθη, εὐρύταται, ἐκτεινόμεναι π.χ. ἀπὸ τοῦ φαινομένου τῆς μαθήσεως γενικῶς μέχρι τῆς αὐτομάτου διακυβερνήσεως ἐνὸς διαστημοπλοίου, κινουμένου μὲ ἱλιγγιώδη ταχύτητα πολὺ πέραν τῆς γῆϊνης ἀτμοσφαίρας, ἀπὸ τοῦ τρόπου διοργανώσεως ἐνὸς προεκλογικοῦ ἀγῶνος μέχρι τῆς ρυθμίσεως τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, ἀπὸ τοῦ τρόπου διοργανώσεως μιᾶς ἱεραποστολῆς μέχρι τῆς αὐτομάτου μεταφράσεως κειμένων ἀπὸ τῆς μιᾶς γλώσσης εἰς τὴν ἄλλην κ.ο.κ. Ἡ τεχνική, ἡ κοινωνιολογία, ἡ παιδαγωγική, ἡ ἱατρική («ὁμοιόστασις») κ.λ.π. εἶναι σήμερον μερικὰ ἀπὸ τὰ πεδία ἐφαρμογῆς τῆς κυβερνητικῆς, ἂν καὶ ἐν πολλοῖς εἰς πειραματικὸν εἰσέτι στάδιον.

Σπουδαῖος εἶναι ἐπίσης ὁ ρόλος τῆς καὶ εἰς τὴν ἔντασιν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ἐνῶ ἡ κυβερνητικὴ «ἐγεννήθη», θὰ ἡδύνατο ἴσως νὰ εἴπῃ κανεὶς, εἰς τὴν «καπιταλιστικὴν» Δύσιν, ἡ κομμουνιστικὴ Ἀνατολὴ ἐπέδειξεν ἐν προκειμένῳ «πυρετώδη δραστηριότητα»¹⁷. Ὁργανισμὸς ἐρεῦνης, συνεδρίων καὶ ἐκδόσεων παρατηρεῖται σήμερον καὶ εἰς τὴν Δύσιν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἡ ὁποία ζητεῖ ἰδιαιτέρως νὰ ἴδῃ τὴν κυβερνητικὴν ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς κυριαρχούσης ιδεολογίας.

Ὁ ἐξόριστος Οὐγγρος «σοβιετολόγος» Georg Palocz-Horwath¹⁸ τονίζει τὸν ρόλον τῆς κυβερνητικῆς εἰς τὴν ὑπέρβασιν τοῦ σταλινικοῦ κομμουνιστικοῦ δογματισμοῦ. Ἡ κομμουνιστικὴ πολιτικὴ ἡγεσία ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν πραγμάτων νὰ ἐγκολπωθῇ τὴν κυβερνητικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶδεν ἓνα ἰσχυρὸν παράγοντα ἀναπτύξεως τῆς κομμουνιστικῆς κοινωνίας. Ὁ ἴδιος συγγραφεὺς εἰς ἓν ἄρθρον¹⁹ μὲ τὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον: «Elektronenhirne besiegten das Dogma. Die kommunistische Reformation» χαρακτηρίζει ὡς «ἐπίσημον θρίαμβον τῆς κυβερνητικῆς» τὴν διακήρυξιν τοῦ 22ου Συνεδρίου τοῦ Κ.Κ. Ρωσίας τὸν Ὀκτώβριον 1961, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν «ἡ κυβερνητικὴ, ἡλεκτρονικοὶ ὑπολογισταί, συστήματα ἐλέγχου ὀφείλου εἰς μεγαλυ-

17. K. Steinbuch, ἐνθ' ἀν. σ. 340.

18. *Rebellion der Tatsachen*. Frankfurt a. M. 1963.

19. Εἰς τὸ περιοδικὸν «Der Spiegel» 17 (1963) ἀρ. 46. σ. 88-91.

τέραν έκτασιν νά ἐφαρμοσθοῦν εἰς τήν βιομηχανίαν, τήν ἔρευναν, τόν προγραμματισμόν, τοὺς διαφόρους ὑπολογισμούς, τήν στατιστικὴν καὶ τήν ὀργάνωσιν τῶν ἐπιχειρήσεων». Σημαίνοντες κομμουνισταὶ θεωρητικοὶ (ὁ Suslow καὶ ὁ Tlitschow) εἶχον ἤδη ζητήσῃ τὴν κομμουνιστικοποίησιν τῆς κυβερνητικῆς διὰ τῆς διακηρύξεώς των, ὅτι «ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κυβερνητικῆς τόσο εἰς τὸν ἐπηρεασμὸν τῶν μαζῶν ὅσον καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν μηχανῶν τελεῖ εἰς συμφωνίαν μὲ τὸν Μαρξισμόν-Λενινισμόν»²⁰. «Ὅπως ὅμως καὶ ἀνωτέρω ἐτονίσθη, ἡ ἰδεολογικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς κυβερνητικῆς εἶναι ξένη πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς κυβερνητικῆς, ἡ ὁποία καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἰδεολογικῶς ἀχρωμάτιστος. Ἡ κυβερνητικὴ εἶναι καθ' ἑαυτὴν τόσο κομμουνιστικὴ ὅσον καὶ «καπιταλιστικὴ». Ὅπως δὲποτε εἶναι χαρακτηριστικὴ καὶ ἐν πολλοῖς διδακτικὴ ἡ ἰδεολογικὴ αὕτη προσπάθεια ἰδιοποιήσεως μιᾶς οὐδετέρας περιοχῆς, ὡς εἶναι ἡ κυβερνητικὴ»²¹. Συγχρόνως ὅμως ὀφείλει κανεὶς νά πατατηρήσῃ, ὅτι ἡ συμβολὴ τῶν ἀνατολικῶν ἐρευνητῶν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς κυβερνητικῆς δὲν εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητος.

Ἡ γνώμη τοῦ μαρξιστοῦ ἰδεολόγου²², «ὅτι οἱ νόμοι τῆς κυβερνητικῆς εἶναι γενικοὶ νόμοι στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς ὕλικῆς ἐνότητος τοῦ κόσμου», ἔσον καὶ ἂν μαρτυρῇ κατὰ βάθος περὶ ἐνὸς μαρξιστικοῦ δογματισμοῦ, θὰ ἦτο ἴσως δυνατόν νά γίνῃ καὶ ἐκ θεολογικῆς ἐπόψεως ἀποδεκτὴ, ἐφ' ὅσον ἡ θεολογία ὡς τοιαύτη οὔτε τὸ ἐπιστημονικὸν ζήτημα τῆς «ὕλικῆς ἐνότητος τοῦ κόσμου» δύναται νά ἀμφισβητήσῃ οὔτε νά ταυτίσῃ πανθειστικῶς τὸν Θεὸν μὲ τὸν κόσμον. Ἡ κυβερνητικὴ, ἀσκουμένη ἀπὸ μαρξιστὰς ἢ «καπιταλιστικοὺς» ἐπιστήμονας, δύναται νά ἐρευνᾷ τὴν κυβερνητικὴν δομὴν καὶ λειτουργίαν τοῦ κόσμου καὶ νά θεωρῇ τὴν δομὴν καὶ λειτουργίαν ταύτην εἰς τὴν ἐνότητά των χωρὶς νά θίγῃ τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἐφ' ὅσον ἡ θεία «Πραγματικότης» τῆς πίστεως εἶναι, συμφώνως πρὸς τὴν αὐτοσυνειδησίαν ἀκριβῶς τῆς πίστεως, ὑπερβατικὴ. Βεβαίως ἡ πίστις, ἡ ὁποία συνιστᾷ τὴν θεολογίαν, γνωσιολογικῶς θεωρουμένη, εἶναι δογματικὴ. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδέποτε ἡμφεσβήτησεν ἡ θεολογία, ἐν ἀντιθέσει προφανῶς πρὸς ἄλλας ἰδεολογίας, αἱ ὁποῖαι ζητοῦν νά ἀποκρύψουν τὸν δογματισμὸν τῶν ἐπικαλύπτουσιν αὐτὸν δι' ἐπιστημονικῶν καὶ ἐν προκειμένῳ «κυβερνητικῶν» ἐνδυμάτων. Ὁ «δογματισμός» τῆς θεολογίας ἀντιτίθεται (ὅταν δικαιολογημένως ἀντιτίθεται!) ὅχι εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν

20. Αὐτόθι.

21. Διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸ ὅποιον γίνεται ἡ ἰδιοποίησις αὕτη, πρβλ. π.χ. τὰ ἀνωτέρω μν. ἔργα τοῦ G. Klaus. Δι' ἐν ἐξ αὐτῶν γράφει ὁ K. Steinbuch (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 375), ὅτι εἶναι χαρακτηριστικὸν «παράδειγμα ἰδεολογικῆς καταχρήσεως τῆς ἐπιστήμης».

22. J. S z l o K a l m á n, Über eine erkenntnistheoretische Wurzel des «Anti-kybernetismus», ἐν: Kybernetik in Wissenschaft, Technik und Wirtschaft der DDR... σ. 53-56 (παρ. σ. 56).

και τεχνικήν εφαρμογήν, αλλά εις άλλους «δογματισμούς», οι όποιοι συμφώνως προς την ουσίαν των είναι ακριβώς ξένοι προς την καθαρὰν έπιστημονικήν έρευναν και την επί τῇ βάσει αξιολογικών κριτηρίων πραγματοποιουμένην τεχνικήν εφαρμογήν. "Όσον αφορά ἔξ άλλου εις τὸ ζήτημα, ποῖαι εἶναι αἱ πραγματικά «δογματικά» διαφοραὶ μεταξύ θεολογίας και άλλων ιδεολογιῶν, ἐνταῦθα δύναται μόνον νὰ λεχθῇ, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο και ἔξ ἐπόψεως «θεωρητικῆς» καὶ ἔξ ἐπόψεως «πρακτικῆς» (ἐὰν ἡθέλομεν δεχθῇ, ὅτι αἱ ἐπόψεις αὗται διαφέρουν) εἶναι ιδιαιτέρως σημαντικὸν πρόβλημα διὰ τὸ παρὸν και τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, εις τὴν λύσιν τοῦ ὁποίου δὲν συμβάλλουν οὔτε αἱ προκαταλήψεις οὔτε αἱ ἐπιπόλαιαι ἐντυπώσεις. Εἰδικώτερον δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ κυβερνητικὴ δύναται νὰ θέσῃ ἐπὶ νέας, γονιμωτέρας ἴσως, βάσεως τὸ θέμα τῆς σχέσεως τῆς χριστιανικῆς θεολογίας προς τὴν μαρξιστικὴν—λενινιστικὴν ιδεολογίαν, ὃ μεταξύ τῶν ὁποίων διάλογος εἶναι ἀναμφισβητήτως μεγίστης σημασίας διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

δ) Τὰ πορίσματα τῆς κυβερνητικῆς και ἡ ἀπολογητικῆ.

Ἐὸ ρόλος τῆς κυβερνητικῆς εις τὴν ιδεολογικὴν σχέσιν μεταξύ Ἀνατολῆς και Δύσεως ἀποτελεῖ συνάμα μίαν μαρτυρίαν περὶ τῆς καθόλου σημασίας τῆς κυβερνητικῆς διὰ τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας και περαιτέρω τὰς τέχνας²³. Ὡς χαρακτηριστικὰς συμβολὰς τῆς κυβερνητικῆς εις τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας θὰ ἡδύνατο νὰ θεωρήσῃ κανεῖς, ἂν και ὄχι ἀνεπιφυλάκτως, μεταξύ άλλων τὴν σχετικοποίησιν τῆς παραδεδομένης διαφορᾶς μεταξύ τῶν κατηγοριῶν τῆς ποιότητος και τῆς ποσότητος, τὴν κατὰδειξιν τῆς σημασίας τῶν συναρτήσεων μεταξύ τῶν μερῶν ἑνὸς ὅλου, τὴν σχετικοποίησιν τῶν παραδεδομένων κατηγοριῶν τῆς ὑλικότητος και τῆς πνευματικότητος²⁴. "Όσον αφορά εἰς τὸ τελευταῖον ζήτημα εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι ἡ κυβερνητικὴ τείνει σήμερον εις τὴν ὑπέρβα-

23. Περὶ τῆς ἐφαρμογῆς μαθηματικῶν ἀρχῶν εις τὴν ἔρευναν τῆς λογοτεχνίας πρβλ. τὸν ἐνδιαφέροντα τόμον: *Mathematik und Dichtung. Versuche zur Frage einer exakten Literaturwissenschaft*. Hrsg. v. H. Kreuzer u. R. Gunzenhäuser, München 1965. Πέραν τῆς λογοτεχνίας ἡ μαθηματικὴ λογικὴ σκέψις ἔχει ἐφαρμογήν και εις τὴν μουσικὴν δημιουργίαν, ὅπως μαρτυροῦν ὠρισμέναι προσπάθειαι, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν ἴσως μετὰ τὸν Πυθαγόραν και τοὺς Πυθαγορείους. Ὁ σύγχρονος μουσουργὸς δύναται νὰ δημιουργῇ τὰς συνθέσεις του μετὰ τὴν βοήθειαν ἡλεκτρονικῶν ὑπολογιστικῶν μηχανῶν. Ἡ «σκεπτομένη μηχανή», ἡ ὁποία τίθεται εις τὴν ὑπηρεσίαν τῆς μουσικῆς ἐμπνεύσεως, ἀνοίγει νέους δρόμους διὰ τὴν μουσικὴν παραγωγὴν. Πρωτοποριακὴ εἶναι ἡ προκειμένη μεταξύ άλλων και ἡ προσπάθεια τοῦ Ἑλλήνος μουσικοσυνθέτου Γ. Ξανάκη.

24. Ἀνεξαρτήτως τῆς κυβερνητικῆς μίαν συμπιλῶσιν μεταξύ τοῦ ὕλισμοῦ (Materialismus) και τοῦ «ιδεαλισμοῦ» (Spiritualismus) εἶχεν ἀναλάβει κατ' ἴδιον τρόπον ὁ γνωστὸς ρωμαιοκαθολικὸς βιολόγος, φιλόσοφος και θεολόγος Teilhard de Chardin. Πρβλ. W r e d e M., *Die Einheit von Materie und Geist bei Teilhard de Chardin*. Limburg 1964.

σιν τῆς παραδεδομένης ἀντιθέσεως μεταξύ «ιδεαλισμοῦ» καὶ «ύλισμοῦ». Ἀνεξαρτήτως τοῦ κατὰ πόσον οἱ χαρακτηριστικοὶ οὗτοι τρόποι σκέψεως δύ-
ναι νὰ θεωρηθοῦν ἀπὸ κυβερνητικῆς ἐπόψεως ὡς ὄντως ἀπηρχαιωμένοι
(ὠρισμένοι ἐν προκειμένῳ ἐπιφυλάξεις ἴσως δὲν εἶναι τελείως ἀδικαιολόγητοι),
εἶναι ὅπωςδήποτε ἀπαράδεκτος «ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ κυβερνητικὴ εἶναι μί-
α ἐπαναστάσις τοῦ ὕλισμοῦ... Αἱ γνώσεις τῆς κυβερνητικῆς δὲν ἐπιτρέπεται
νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς ἐπιβεβαίωσις οὔτε τοῦ ἰδεαλιστικοῦ οὔτε τοῦ ὕλιστικοῦ
τρόπου σκέψεως»²⁵. Ἐνδιαφέρουσα ὡσαύτως εἶναι ἡ προσπάθεια τῆς κυβερνη-
τικῆς νὰ ἴδῃ εἰς τὴν ἐνότητά των τὴν ἀνόργανον ὕλην καὶ τοὺς ζῶντας ὁργανι-
σμούς. Ἡ κυβερνητικὴ ζητεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν λειτουργίαν τῆς ζωῆς διὰ μη-
χανικῶν ὑποδείγματων αὐτοματισμοῦ οὕτως, ὥστε νὰ τίθεται κατ' αὐτὸν τὸν
τρόπον τὸ ζήτημα, κατὰ πόσον εἶναι πράγματι ἀναμφισβήτητος ἡ παραδεδο-
μένη διάκρισις μεταξύ ἀνοργάνου ὕλης καὶ ζωῆς²⁶. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα
τῆς ριζικῆς διακρίσεως ἡ τῆς ἐνότητος ταύτης ἀπουσιάζουν μὲν ἐπὶ τοῦ παρόν-
τος ὀριστικὰ κυβερνητικὰ πορίσματα μὲ ριζοσπαστικὴν σημασίαν, παρὰ ταῦτα
δύνανται καὶ ὀφείλει κανεὶς νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο κατ' ἀρχὴν δὲν εἶναι
θεολογικόν. Ἡ σχέσις ἀνοργάνου ὕλης καὶ ζωῆς εἶναι κατ' ἀρχὴν ζήτημα τῶν
φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἐν γένει ἐπιστημονικῆς (ἢ καὶ φιλοσοφικῆς)
ἐρεῦνης, δὲν εἶναι θέμα πίστεως. Τί εἶναι ἡ (φυσικὴ!) ζωὴ καὶ κατὰ τί διαφέ-
ρει αὕτη ἀπὸ τὴν ἀνόργανον ὕλην, τοῦτο εἶναι ζήτημα τῆς βιολογίας καὶ γενικώ-
τερον τοῦ συμπλέγματος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἢ καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐπε-
ξεργασίας τῶν πορισμάτων των. Τοῦτο δὲν εἶναι ζήτημα τῆς θεολογίας. Βε-
βαίως ἡ θεολογία χρησιμοποιοῖ διάφορα φιλοσοφήματα ἀναφερόμενα εἰς τὸ
γεγονὸς τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν ταυτίζει ἑαυτὴν μὲ μίαν ὀρι-
σμένην φιλοσοφικὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς ζωῆς, ἀκόμη καὶ ὅταν μία τοιαύτη ἀντί-
ληψις στηρίζεται εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας.

Πολὺ περισσότερον ξένη πρὸς τὴν θεολογίαν ὡς τοιαύτην εἶναι ἡ προσπά-
θεια ἐπιβολῆς ἐνὸς προεπιστημονικοῦ καὶ ἀντιεπιστημονικοῦ δογματισμοῦ
ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Ἡ θεολογία δὲν ζητεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ ἐπὶ τῶν θε-
τικῶν ἐπιστημῶν ἀφελεῖς ἀντιλήψεις προερχομένας ἀπὸ ἓν ἀπηρχαιωμένον
κοσμοεἶδωλον, ξένον καὶ ἀντίθετον πρὸς τὰ πραγματικὰ πορίσματα τῆς ἐπιστη-
μονικῆς ἐρεῦνης. Ἡ ἀποστολὴ τῆς θεολογίας δὲν εἶναι νὰ κατευθύνῃ δογματι-

25. K. Steinbuch, ἐνθ' ἀν. σ. 352.

26. Ὁ Ρώσος J. A. Polesajew, μν. ἔργ. σ. 313-328 (§ «Τί λείπει εἰς τὴν κυβερ-
νητικὴν μηχανήν;») βλέπει τὴν «φυσικὴν διαφορὰν» μεταξύ ζῶντος ὁργανισμοῦ καὶ κυ-
βερνητικῆς μηχανῆς εἰς τὸν «ἐγωισμόν», ἐννοεῖται ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ. Ὁ ἐγωισμὸς τοῦ
ζῶντος ὄντος, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιαιτέρων κριτηρίων σκοπιμότητος τὸ διατηρεῖ βιο-
λογικῶς ἐν ὑπάρξει, ἀποτελεῖ (ἀρὰ τὴν μόνον!) θεμελιώδη διάκρισιν μεταξύ ζῶντος
ὁργανισμοῦ καὶ αὐτομάτου μηχανῆς, ἡ ὁποία ἐργάζεται οὕτως εἰπεῖν τελείως «ἀνιδιετε-
λῶς».

κῶς τὴν θετικὴν-κριτικὴν ἔρευναν. Ἡ θεολογία δὲν θέτει ἐν ἀμφιβολίᾳ τὰ πορίσματα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἐφ' ὅσον εἶναι πορίσματα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ τὰ χρησιμοποιεῖ, ὡς ἔχουν, ἐὰν τὰ χρειάζεται. Τὰ σχετικὰ ἀπολογητικά ἀμαρτήματα τοῦ παρελθόντος, τὰ ὅποια διεπράχθησαν (μὲ ἀγαθὴν ὁπωσδήποτε διάθεσιν) ὡς ἀντίδρασις κατὰ τῶν ἐκ μέρους θετικῶν ἐπιστημῶν διαπραχθέντων ὡσαύτως ἀντιστοίχων ἀμαρτημάτων, δὲν ἐπιτρέπεται πλέον νὰ ἐπαναληφθοῦν. Ἡ Ἐκκλησία οὐτε φοβεῖται τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, οὐτε ἀσχεῖ ἔλεγχοι ἐπ' αὐτῶν καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ βάσει ἀπηρχαιωμένων ἀντιλήψεων. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα δὲν κατευθύνεται ἀπὸ τὴν πίστιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν αὐτόνομον λόγον τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ὑπὸ τὴν «πίστιν» νοῆται τὸ σύνολον τῶν περὶ κόσμου, ἀνθρώπου κ.λ.π. ἀντιλήψεων τοῦ παρελθόντος. Ἡ χριστιανικὴ πίστις εἶναι ἡ κοινωνία τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι ἡ εὐπιστία ἐναντι παραδεδομένων ἐκ τοῦ παρελθόντος κοσμολογικῶν κλπ. ἀντιλήψεων, τὰς ὁποίας ἀποδεικνύει ἐσφαλμένας ἢ δογματικῶς ἀπροκατάληπτος (ἐννοεῖται, ὅταν εἶναι!) ἐπιστημονικὴ κριτικὴ ἔρευνα. Ἡ χριστιανικὴ πίστις δὲν ὑπαγορεύει εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν κριτικὴν ἔρευναν «ἐπιστημονικά» πορίσματα, ἀκριβῶς διότι δὲν ἔχει τοιαῦτα. Ἡ χριστιανικὴ πίστις ἐμπνέει τὸν λόγον τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἐπιστητοῦ, ὅπως ἐμπνέει καὶ τὸν ἄνθρωπον, τὸν βλον ἄνθρωπον, εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεολογία δὲν ἀναμειγνύεται, ζητοῦσα νὰ ἐπιβάλλῃ ἀντιλήψεις ξένας πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς, εἰς τὸν χῶρον τῆς αὐτονομίας τοῦ λόγου.

Τὰ πορίσματα ἐπομένως τῆς κυβερνητικῆς, ἐφ' ὅσον εἶναι πορίσματα δογματικῶς ἀπροκατάληπτου ἐπιστημονικῆς-κριτικῆς ἐρέυνης, δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀμφισβητηθοῦν ὑπὸ τῆς θεολογίας. Ἐὰν δὲ τὰ πορίσματα ταῦτα, τὰ ὅποια ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἀκόμῃ ἐν τῇ γενέσει των, ἤθελον ἐμφανισθῇ ὡς συγκρουόμενα πρὸς παραδεδομένας ἐκ τοῦ παρελθόντος κοσμολογικὰς καὶ ἀνθρωπολογικὰς ἀντιλήψεις, τὰς ὁποίας ἔχει ἤδη χρησιμοποιοῦσιν ἡ θεολογία εἰς τὸ ἔργον τῆς, εἶναι προφανές, ὅτι ἡ ἀντίθεσις αὕτη δὲν εἶναι ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μεταξὺ ὀρισμένων πορισμάτων τῆς δευτέρας καὶ ὀρισμένων ἐποχιακῶν φορέων τῆς Πρώτης. Τὰ συγκεκριμένα φιλοσοφήματα τοῦ παρελθόντος, τὰ ὅποια ἐχρησιμοποίησε κάποτε ἡ θεολογία, διετέλεσαν οὕτω φορεῖς τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι συμπίπτουν μὲ Αὐτήν. Ἡ ὑπὸ τῆς θεολογίας χρησιμοποίησις ὀρισμένων φιλοσοφημάτων ὡς φορέων τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ δὲν καθιστᾷ τὰ φιλοσοφήματα ταῦτα οὔτε ἀλάθητα οὔτε ἀκατάλυτα. Ἡ θεολογία ὡς ἐρμηνεία τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καλεῖται ἐκάστοτε, λόγῳ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, νὰ «μεταφέρῃ» τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν παλαιότερων φορέων τῆς, οἱ ὅποιοι ἔπαυσαν (ἐὰν ἔπαυσαν!) πλέον νὰ ἰσχύουν, εἰς νέους φορεῖς, οἱ ὅποιοι ἰσχύουν (ἐφ' ὅσον

ισχύουν!) εις τὸ παρόν. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὠρισμένα πορίσματα τῆς κυβερνητικῆς ἴσως θέσουν τὴν θεολογίαν ἐνώπιον ἐνὸς νέου ἐρμηνευτικοῦ ἔργου.

ε) Ἡ ὄντολογικὴ λειτουργία τῆς κυβερνητικῆς ἐν τῇ θεολογίᾳ.

Ἡ φιλοσοφικὴ (ἐν μέρει καὶ ἡ θεολογικὴ, καθ' ὅσον αὕτη εἶναι φιλοσοφικὴ) διανόησις ἐργάζεται μετ' ὄργανον τὴν λογικὴν. Ἐν τούτοις (ἐκτὸς τῆς Logistik) δὲν χρησιμοποιεῖ βασικῶς τὴν μαθηματικὴν λογικὴν διὰ τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων της. Ἡ «λογιστικὴ» ὅμως φιλοσοφία δεικνύει, ὅτι ἡ ἀδέκαστος (τυπικὴ) λογικὴ τῆς μαθηματικῆς δύναται νὰ προσφέρῃ ὑψίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν λογικὴν διερεῦνσιν τῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων²⁷. Τοῦτο γίνεται σαφέστερον διὰ τῆς κυβερνητικῆς, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἐξαγωγὴν πορισμάτων ἐπεξεργάζεται μετ' ὄργανον τὴν λογικὴν τὰ δεδομένα της. Ἡ ἀδέκαστος (τυπικὴ) λογικὴ τῆς μαθηματικῆς λειτουργοῦσης μηχανῆς τιθεμένη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ ἐγγυᾶται, τοῦλάχιστον, τὴν ἀκολουθίαν μεταξὺ δεδομένων, μεθόδου καὶ συμπερασμάτων. Ἡ σημασία τοῦ γεγονότος τούτου φαίνεται σαφέστερον, ὅταν ἀναλογίζεται κανεὶς, ὅτι ἡ ἀκολουθία αὕτη δὲν εἶναι πάντοτε παρούσα εἰς τὰ διάφορα «συστήματα» διανοήσεως. Ἡ ἀνακολουθία (καὶ τὰ «κενὰ») τῶν διαφόρων συστημάτων μαζὶ μετ' ὃ ζήτημα τῆς ἀνταποκρίσεώς των εἰς τὴν πραγματικότητα ἀποτελοῦν κύρια σημεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀσκειῖται ἐκάστοτε κριτικὴ. Εἰς τὴν κριτικὴν ὅπως καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν συστημάτων δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ προσφέρῃ ἡ μαθηματικὴ λογικὴ, ἰδίᾳ εἰς τὴν μηχανικὴν αὐτῆς ἐφαρμογὴν, ὑψίστας ὑπηρεσίας, τὴν χρησιμότητα τῶν ὁποίων δύναται προφανῶς νὰ παραβλάψῃ μόνον μία ἐνδεχομένη ἀπόλυτος, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπαράδεκτος, ἀξίωσις τῆς μαθηματικῆς σκέψεως.

Ἡ χρησιμοποίησις τῆς μαθηματικῆς λογικῆς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διανόησιν εἶναι παναρχαία²⁸. Φαίνεται, ὅτι ἡ μαθηματικὴ σκέψις καὶ ὁ ἄνθρωπος

27. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Karl Marx «... μία ἐπιστήμη, τότε μόνον ἔχει ἀναπτυχθῇ πραγματικά, ὅταν ἔχῃ φθάσει εἰς τὸ σημεῖον νὰ χρησιμοποιῇ τὰ μαθηματικά» (P. Lafargue, Erinnerungen an K. Marx [Ost-] Berlin 1953. σ. 155, παρὰ G. Klaus Kybernetik und Gesellschaft ... σ. 352). Κατὰ τὸν G. Klaus, οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Marx δὲν ἀναφέρονται εἰς τὰς φυσικὰς ἀλλ' εἰς τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν περιέχουν ἐνδεχομένως οἱ λόγοι οὗτοι, δὲν δύναται νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ τετριμμένον ἐπιχείρημα, ὅτι ὁ Μάρξ εἶναι «ύλιστής». Πρὸ αὐτοῦ παρομοίαν θέσιν εἶχε διατυπώσει καὶ ὁ Κόντιος, ἀλλὰ διὰ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας: «Φρονῶ ὅμως, ὅτι εἰς πᾶσαν ἐπὶ μέρους ἐπιστήμην τῆς φύσεως τὴν μόνον αὐθεντικὴν ἐπιστήμην δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅση καὶ μαθηματικὴ» (Metaphysische Anfangsgründe der Naturwissenschaft, Vorrede. Α' ἔκδοσις 1786, σ. IX).

28. Bl. Martin, G., Klassische Ontologie der Zahl. Köln 1956. — Becker, O. — Hofmann, E. J., Geschichte der Mathematik. Bonn 1951. Becker, O., Grundlagen der Mathematik in geschichtlicher Entwicklung. Freiburg — München 1954.

έχουν σχεδόν την ιδίαν ηλικίαν. Περίφημος εις την ιστορίαν τῆς μαθηματικῆς σκέψεως εἶναι συμβολὴ τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῶν Πυθαγορείων²⁹, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ μάλιστα καὶ εἰς μίαν «μεταφυσικὴν τῶν ἀριθμῶν». Ἡ μαθηματικὴ λογικὴ συνδέεται οὕτω μὲ μίαν μυστικὴν διάθεσιν, γεγονός, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾶται κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους αἰῶνας. Εἰς τὴν ιστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ νοθεΐα τῆς μαθηματικῆς λογικῆς σκέψεως διὰ τοῦ ἀποκρυφισμοῦ (Occultismus). Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ μαθηματικὴ σκέψις ὑπάρχει καθαρὰ ἔναντι ἀλλοτρίων στοιχείων, ὡς τοιαύτη δὲ δημιουργεῖ τὴν τεραστίαν θετικὴν ἐπιστημονικὴν καὶ μάλιστα τὴν τεχνικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐποχῆς μας.

Διὰ καθαρῶς φιλοσοφικοὺς σκοποὺς ἡ μαθηματικὴ σκέψις χρησιμοποιεῖται ὡς ὁποῖοτε περιορισμένως. Εἰς παλαιότερους χρόνους χαρακτηριστικὴ ὑπῆρξεν ἡ χρησιμοποίησις τῆς δομῆς τῆς εὐκλείδειου γεωμετρίας διὰ τὴν μελέτην ζητημάτων τοῦ πνευματικοῦ βίου. Οὕτως ὁ Spinoza ἐξέθεσε τὰς φιλοσοφικὰς ἀντιλήψεις του «μὲ τάξιν γεωμετρικὴν» (*ethica ordine geometrica demonstrata*, 1677). Ἐν νέον κεφάλαιον εἰς τὴν σχέσιν φιλοσοφίας καὶ μαθηματικῆς ἀνοίγει κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ μαθηματικὴ ἢ συμβολικὴ λογικὴ ἢ λογιστικὴ φιλοσοφία³⁰. Δημιουργοῦνται οὕτω νέοι τρόποι φιλοσοφικῆς ἐρεῦνης, οἱ ὁποῖοι προφανῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ χρησιμοποιηθοῦν καὶ ἀπὸ τὴν θεολογικὴν διανόησιν. Τὸ ζήτημα τοῦτο καθίσταται ἰδιαίτερος ἐπίκαιρον διὰ τῆς κυβερνητικῆς. Αἱ μαθηματικῶς «σκεπτόμεναι μηχαναί» τίθενται σήμερον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἄρα καὶ τῆς θεολογίας του.

Βεβαίως τὸ κατ' ἐξοχὴν «ἀντικείμενον» τῆς θεολογίας εἶναι ὁ Θεός, τοῦ ὁποῦ ἡ κοινωνία εἶναι γεγονός προσωπικόν, ὑπαρξιακόν καὶ ὄχι μονομερῶς λογικόν. Τοῦ Θεοῦ κοινωνεῖ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὅλος ἄνθρωπος, καὶ ὄχι ἡ τυπικὴ λογικὴ ἢ ἡ μηχανή. Ἡ σχέσις Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου εἶναι καὶ προσωπικὴ καὶ ὑπερβατικὴ, ὡς τοιαύτη δὲ δὲν δύναται ἴσως νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τῆς ἀπροσώπου καὶ ἐνδοκοσμικῆς κατηγορίας τῶν ἀριθμῶν ἢ γενικώτερον τῶν μαθηματικῶν συμβόλων. Τὰ μαθηματικὰ σύμβολα εἶναι σύμβολα ἐνδοκοσμικῆς, ὄχι ὑπερβατικῆς, πραγματικότητος. Οἱ μαθηματικοὶ σχηματισμοὶ δὲν εἶναι σύμβολα ἐν τῇ θεολογικῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως, ἀλλ' εἶναι ἀπλᾶ σχήματα, τὰ ὁποῖα ἀνάγουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἰσοδυνάμως εἰς μέρη τῆς ἐνδοκοσμικῆς πραγματικό-

29. «Οἱ μὲν γὰρ Πυθαγόρειοι μιμήσει τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν, Πλάτων δὲ μεθέξει, τοῦνομα μεταβαλὼν. τὴν μέντοι γε μέθεξιν ἢ τὴν μίμησιν ἥτις ἂν εἴη τῶν εἰδῶν ἀφεῖσαν ἐν κοινῷ ζητεῖν». (Ἀριστ. Μετ. Α, 5 987b 11-14). Πρβλ. Ο. Becker, *Die Aktualität des pythagoreischen Gedankens*. Ἀριθμῶ δέ τε πανὶ ἐπέοικεν Jamblich, *de vita Pythag.* § 162. Ἐν: *Die Gegenwart der Griechen im neueren Denken*. Festschrift f. H. - G. Gadamer z. 60. Geb. Tübingen (Mohr) 1960, σ. 7-30.

30. Περὶ τῆς μαθηματικῆς μορφῆς τῆς λογικῆς βλ. J. M. Bochenski, *Formale Logik*. 2 A. Freiburg—München 1956, σ. 311 κ. ἐξ., βιβλιογραφία σ. 572 κ. ἐξ.

τητος. Διὰ τῆς μαθηματικῆς δὲν «συλλαμβάνεται» ἴσως ὁ Θεός, οὔτε ἀποδεικνύεται ἡ ὑπαρξίς Του³¹, εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ διερευνηθοῦν ὡς πρὸς τὴν λογικότητά των αἱ ἐνδοκοσμικαὶ δομαί, αἱ ὁποῖαι ἰσχύουν ὡς «φορεῖς» ἐν τῇ κατανοήσει καὶ ἐρμηνείᾳ τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. Ἐφ' ὅσον ἡ θεολογία τελεῖται ἐκάστοτε ὡς ἐνότης ὑπερβατικῆς Ἀποκαλύψεως καὶ ἐνδοκοσμικῆς δομῆς σκέψεως, καὶ καθ' ὅσον ἡ δευτέρα δύναται νὰ διερευνηθῇ λογικῶς, καθίσταται φανερὰ ἡ σημασία τῆς μαθηματικῆς σκέψεως καὶ ἄρα τῆς «σκεπτομένης μηχανῆς» διὰ τὴν θεολογίαν.

Ὁ ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος δύναται νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν θεολογίαν ὑπηρεσίας, ὅχι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπερβατικὴν, ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐνδοκοσμικὴν «φύσιν» τῆς. Ἡ κυβερνητικὴ δύναται νὰ ἔχῃ ἰσχὺν μόνον ὡς πρὸς τὸν ἐνδοκοσμικὸν φορέα τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ μάλιστα μόνον καθ' ὅσον ὁ φορεὺς οὗτος προβαίνει μὲ λογικὴν ἀξίωσιν. Δεδομένου ὅτι ἡ κυβερνητικὴ εἶναι ἐφηρμοσμένη λογικὴ καὶ μάλιστα τυπικὴ τοιαύτη, παραμένει ἐκτὸς τοῦ ὑπ' αὐτῆς ἐλεγχομένου πεδίου ὅ,τι κατὰ τὴν αὐτοσυνειδησίαν τῆς θεολογίας δὲν δύναται νὰ ἐλεγχθῇ ὑπὸ τῆς λογικῆς. Διὰ τὴν κυβερνητικὴν ἰσχύει ὅ,τι ἰσχύει καὶ διὰ τὴν λογικὴν: Αὕτη δύναται μὲν νὰ ἐλέγχῃ ἴσως ὅ,τι εἶναι ἀνθρώπινον, δὲν εἶναι ὅμως εἰς θέσιν νὰ θέτῃ ὑπὸ τὸν ἐλεγχόν τῆς ὅ,τι εἶναι θεῖον. Ὅπως ἡ λογικὴ, οὕτω καὶ ἡ μηχανικὴ ἐφαρμογὴ τῆς, ἡ κυβερνητικὴ, δὲν δύναται νὰ ἐλέγξῃ τὸ Μυστήριον, τὸ Ὅποῖον ἀποτελεῖ τὸ ὑπερ-λογικὸν περιεχόμενον τῆς θεολογίας. Ἐκεῖ ὅμως, ὅπου εἰς τὴν θεολογίαν λειτουργεῖ ἡ ἀνθρωπίνη τυπικὴ λογικὴ, ἐκεῖ δύναται νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν ὁ ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος. Καὶ ἐπειδὴ ἡ λογικὴ αὕτη ἔχει εὐρὺ πεδίον ἐφαρμογῆς ἐντὸς τῆς λεγομένης θεολογικῆς ἐρεύνης, καθίσταται φανερόν, ὅτι ἡ κυβερνητικὴ δύναται νὰ προσφέρῃ λίαν ἀξιολόγους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐρευναν ταύτην.

Ὅπως ἡ «λογιστικὴ» φιλοσοφία οὕτω καὶ ἡ κυβερνητικὴ χρησιμοποιεῖ γλῶσσαν συμβολικὴν. Συμβολικὴν γλῶσσαν χρησιμοποιεῖ καὶ ἡ θεολογία. Ἡ ὅλη γλῶσσα τῆς θεολογίας δὲν εἶναι παρὰ συμβολικὴ. «Πατήρ», «Υἱός», «Πνεῦμα» κ.λ.π. εἶναι σύμβολα ὅχι μόνον μιᾶς ἐνδοκοσμικῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἀντιστοίχου πρὸς αὐτὴν διανοητικῆς παραστάσεως, ἀλλὰ πέραν τούτου μιᾶς ὑπερβατικῆς «Πραγματικότητος». Ὁ συμβολισμὸς οὗτος ἐθεωρήθη συνήθως ὡς ἰσχύων βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλογίας, ὅπως δῆποτε ὅμως ἀσκεῖ ἀναγωγικὴν λειτουργίαν. Ὁ χρησιμοποιοῦν τὴν παραδεδομένην γλῶσσαν τῆς θεολογίας ὀφείλει ἐκάστοτε ὡς θεολόγος ν' ἀνάγεται ἐκ τῶν συμβολιζόντων ὀνομάτων εἰς τὰ συμβολιζόμενα «Πράγματα», ἢ «φύσεις» τῶν ὁποίων πιστεύεται ὡς ὑπερβατικῇ.

Ἡ παραδεδομένη συμβολικὴ γλῶσσα τῆς θεολογίας δὲν εἶναι μαθηματικῆς

31. Πρβλ. Γ. Παπαμιχαήλ, Μαθηματικὴ ἀπόδειξις τῆς υπάρξεως τοῦ Θεοῦ, ἐν: «Ἐναίσια» Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀθήναι 1931, σ. 261-296 (καὶ ἀνάτυπον).

φύσεως. Ἡ γλῶσσα τῆς θεολογίας εἶναι φύσει «ἀφελής». Δὲν εἶναι «ἐπιστημονική» ἀλλὰ «ποιητική», δὲν εἶναι «ἀκριβής» ἀλλ' «ἀναγωγική». Βεβαίως καὶ εἰς τὴν «λογιστικήν»-κυβερνητικὴν τὰ χρησιμοποιούμενα σύμβολα ἀνάγουν, ἀλλὰ μεταξὺ λογιστικῆς καὶ κυβερνητικῆς συμβολικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ θεολογικῆς συμβολικῆς ἀφ' ἑτέρου ὑπάρχουν δύο τοῦλάχιστον θεμελιώδεις διαφοραί. Πρῶτον, ὅτι τὰ σύμβολα τῆς θεολογίας ἀνάγουν εἰς ὑπερβατικὴν «Πραγματικότητα», ἐνῶ τὰ «σύμβολα» τῆς λογιστικῆς καὶ κυβερνητικῆς εἰς ἐνδοκοσμικὴν πραγματικότητα. Δεύτερον, ὅτι τὰ «σύμβολα» τῆς λογιστικῆς καὶ κυβερνητικῆς ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ἐνδοκοσμικὴν πραγματικότητα ἐπὶ τῇ βάσει αὐστηρᾶς ἀναλογίας, ἐνῶ εἰς τὴν θεολογίαν ἡ ἀναλογία δὲν εἶναι αὐστηρά, ἐφ' ὅσον τὰ σύμβολα αὐτῆς ἀναφέρονται εἰς τὸ Ὑπερβατικόν.

Εἰς τὴν μαθηματικὴν συμβολικὴν ἡ ἀναλογία μεταξὺ δύο συμβόλων καὶ δύο νοημάτων ἰσχύει ἀκριβῶς. Ἡ σχέσις δύο συμβόλων πρὸς ἄλληλα ἀντιστοιχεῖ ἰσοδυνάμως πρὸς τὴν σχέσιν δύο νοημάτων πρὸς ἄλληλα. Ἐνταῦθα θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπη κανεὶς τὸ ἑξῆς: Ἡ μαθηματικὴ συμβολικὴ γλῶσσα χρησιμοποιομένη εἰς τὴν περιοχὴν τῆς θεολογίας δὲν δύναται νὰ ἀναγάγῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλογίας οὔτε εἰς τὴν ὑπερβατικὴν «Πραγματικότητα», οὔτε εἰς τὴν σχέσιν μεταξὺ ὑπερβατικῆς «Πραγματικότητος» καὶ (ἐνδοκοσμικῶν) περὶ αὐτῆς νοημάτων³², δύναται ὅμως νὰ ἀναγάγῃ εἰς τὴν λογικότητα τῆς συναρτήσεως τῶν διαφόρων (ἐνδοκοσμικῶν) νοημάτων, τὰ ὅποια πιστεύονται ὡς

32. Οἱ ἀριθμοὶ καὶ τὸ Ὑπερβατικὸν θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι τὸ θέμα μιᾶς ἐνδιαφερούσης γνωσιολογικῆς καὶ θεολογικῆς (ἱστορικῆς - συστηματικῆς) μελέτης. Ἡ θεολογοῦσα διάνοησις ἐχρησιμοποίησε πολλὰκις μέχρι σήμερον τὴν κατηγορίαν τοῦ ἀριθμοῦ διὰ νὰ κατανοήσῃ καὶ ἐκφράσῃ τὸ Ὑπερβατικὸν μὲ τὴν ἀφελῆ ἀντίληψιν, ὅτι ὁ ἐνδοκοσμικὸς ἀριθμὸς ἐκφράζει ἰσοδυνάμως τὸ Ὑπερβατικόν. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ πρακτικὴ ἀριθμητικὴ τῆς ἀκαταφατικῆς θεολογίας ἐταλαιπώρησεν ἀπεριγράπτως τὴν θεολογοῦσαν διάνοησιν ἀπὸ τοὺς αἰῶνας. Μικροὶ ἀριθμοὶ ἐγέννησαν μεγάλα προβλήματα, ἀκριβῶς διότι παρεθεωρήθη ἡ ἀνισοδυναμία τῆς ἐνδοκοσμικῆς σκέψεως πρὸς τὸ ὑπερβατικὸν «Εἶναι». Τὴν θέσιν τῆς κοινωρίας τοῦ ἑαυτοῦ ἀποκαλύπτοντος Θεοῦ κατέλαβεν ἡ μεταφυσικὴ τῶν ἀριθμῶν, τὴν θέσιν τῆς λατρείας ἡ ἀριθμητικὴ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ κακόν, τοῦ ὁποίου ἡ δυνατότης ὑπάρχει ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἀνακαινισθεῖσαν ἐν Χριστῷ ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐγένετο πραγματικότης εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ διαλόγου διὰ τῆς ἐριδος, τῆς ἀγάπης διὰ τοῦ μίσους. Ἡ ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι, ὡς γνωστὸν, πλουσία εἰς σχετικὸν ὕλικόν.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ὅπωςδήποτε ἡ ἀποφατικὴ ὁμολογία ἐνὸς καταφατικοῦ θεολόγου. «Μᾶς εἶναι τελείως ἀκατάληπτον πῶς ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς δύνανται κατὰ τὴν ἐκπρέουσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ προβαίνουν εἰς μίαν καὶ μοναδικὴν κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐνέργειαν (Akt) καὶ εἶναι ὡσαύτως ἀκατάληπτον, πῶς ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δύνανται νὰ προβαίνουν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀριθμητικῶς ἐνέργειαν τῆς Δημιουργίας. Διὰ τοῦτο (!) πρέπει (!) καὶ ἐνταῦθα νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τοῦ λόγου πλεον (!) τοῦ ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ κατανοηθῇ». (Mühlen H., Person und Appropriation. Zum Verständnis des Axioms: In Deo omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio. Ἐν: Münchener Theologische Zeitschrift 16 [1965] σ. 37-57, παραπ. σ. 56/57-).

συμβολικοί φορείς τῆς ὑπερβατικῆς ταύτης «Πραγματικότητος», δηλ. τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀναλογία ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν ἀναφέρεται οὔτε εἰς τὰ «ἐσωτερικά» τοῦ Ὑπερβατικοῦ (ad intra, aseitas) οὔτε εἰς τὴν σχέσιν Αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐνδοκοσμικόν (ad extra, revelatio), ἀλλ' εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν νόησιν καὶ τὴν σχέσιν ἀμφοτέρων ἐν τῇ θεολογίᾳ. Διὰ τῆς μαθηματικῆς συμβολικῆς γλώσσης καθίσταται τυπικῶς ἐπακριβὴς ἡ λογικὴ σχέσις τῶν μερῶν τῆς γλώσσης πρὸς ἄλληλα, τῶν νοημάτων πρὸς ἄλληλα, ὅπως καθίσταται αὐστηρὰ καὶ ἡ ἀναλογία μεταξὺ νοήσεως καὶ γλώσσης. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δύναται ἡ κυβερνητικὴ νὰ ἀποκαθάρῃ τὴν νόησιν καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς θεολογίας ἀπὸ τὰ τυπικὰ λογικὰ σφάλματα (ἀνακολουθίας, ἀντιφάσεις κ.λ.π.), τὰ ὁποῖα εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ διαπράττουν οἱ θεολογοῦντες ἄνθρωποι.

Ἡ κυβερνητικὴ διαθέτει οὕτω μίαν ἰδιαιτέρως ἀνεπτυγμένην τυπικὴν λογικὴν μέθοδον, τὴν ὁποίαν οὔτε ἡ φιλοσοφία οὔτε ἡ θεολογία δύνανται σήμερον νὰ ἀγνοήσουν. Ἡ τυπικὴ λογικὴ, τὴν ὁποίαν εἰσηγεῖται καὶ ἐφαρμόζει ἡ κυβερνητικὴ, ἐνδέχεται νὰ παρουσιάσῃ ὠρισμένας, μικρὰς ἢ μεγάλας, ἀποκλίσεις ἔναντι τῆς δομῆς σκέψεως, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησε μέχρι τοῦδε ἡ θεολογία εἰς τὸ ἔργον της. Ἀλλ' οὔτε ὁ φιλοσοφικὸς οὔτε ὁ θεολογικὸς στοχασμὸς εἶναι ἀχωρίστως συνδεδεμένοι μὲ μίαν ὠρισμένην δομὴν σκέψεως. Τὸ ὅτι ἡ θεολογικὴ σκέψις εἰργάσθη μέχρι σήμερον ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς ὠρισμένης λογικῆς, τοῦτο δὲν σημαίνει ἐξαγιασμὸν καὶ αἰδιότητα τῆς λογικῆς ταύτης. Δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκλεισθῇ κατ' ἀρχὴν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη νόησις ἐνδέχεται νὰ ὀδηγηθῇ διὰ τῆς ἐρεῦνης τῆς πραγματικότητος εἰς λογικὰς δομὰς ἀγνώστους εἰς τὸ παρελθόν. Ἡ ὑπέρβασις τοῦ πτολεμαϊκοῦ διὰ τοῦ κοπερνικείου συστήματος καὶ ἡ τύχη τῆς εὐκλείδειου γεωμετρίας ἀποτελοῦν δύο ἀπὸ τὰ γνωστότερα ἴσως ἐν προκειμένῳ παραδείγματα.

Ἡ ἀποστολὴ τῆς θεολογίας ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν συνίσταται εἰς μίαν λογικῶς καὶ θεολογικῶς ἀθεμελίωτον ἀπολογητικὴν δυσμένειαν ἔναντι τῶν «νέων» λογικῶν δομῶν ἀλλ' εἰς τὴν καρποφόρον χρησιμοποίησιν αὐτῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Ἐφ' ὅσον μία δομὴ σκέψεως διαδέχεται μίαν ἄλλην, ἡ θεολογοῦσα διανόησις ἔχει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κατ' ἀρχὴν ὡς συγκεκριμένην ἀποστολὴν νὰ «μεταφέρῃ» τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς ἐνδεχομένης «ἀπηρχαιωμένης» καὶ οὕτως ἀνισχύρου πλέον δομῆς εἰς τὴν ἐνδεχομένης νεωτέραν καὶ ἰσχύουσαν τοιαύτην. Ἡ «μεταφορὰ» αὕτη εἶναι ἀκριβῶς ἡ κατανόησις καὶ ἐρμηνεία τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, δηλ. ἡ λειτουργία τῆς θεολογίας ὡς τοιαύτης. Ἐφ' ὅσον ἡ θεολογία δὲν εἶναι παρὰ ἡ κατανόησις καὶ ἐρμηνεία τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ ἐφ' ὅσον γενικῶς κατανόησις καὶ ἐρμηνεία δὲν δύναται νὰ εἶναι παρὰ σύγχρονος ἐκάστοτε, καθίσταται φανερόν, ὅτι ἡ θεολογία ὡς κατανόησις καὶ ἐρμηνεία τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀναρριπτικῶς σύγχρονος. Σύγχρονος δὲ εἶναι προφανῶς ἡ θεολογία, ὅταν ὡς δομὴν σκέψεως διὰ τὴν λειτουργίαν

της χρησιμοποιοῦν τὴν ἐκάστοτε σύγχρονον δομὴν σκέψεως τοῦ ἀνθρώπου, ὑπὸ τὸν ὅρον φυσικά, ὅτι ἡ τελευταία δὲν θίγει τὴν «οὐσίαν» τῆς κατανοουμένης καὶ ἐρμηνευομένης θείας Ἀποκαλύψεως. Ἐπομένως ἡ θεολογία δύναται κατ' ἀρχὴν καὶ ὀφείλει νὰ χρησιμοποιοῦσιν εἰς τὸ ἔργον της κυβερνητικὴν δομὴν σκέψεως καὶ μέθοδον, ὑπὸ τὸν ὅρον φυσικά, ὅτι ἡ κυβερνητικὴ αὕτη μέθοδος ἰσχύει, δηλ. εἶναι «σύγχρονος», καὶ δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ θεολογία μόνον τότε δύναται καὶ ὀφείλει κατ' ἀρχὴν ν' ἀπορρίψῃ μίαν ἰσχύουσαν μέθοδον, καὶ ἐν προκειμένῳ τὴν ἐν ἀναπτύξει εὐρισκομένην κυβερνητικὴν τοιαύτην, ὅταν ἡ μέθοδος αὕτη ἔχῃ δογματικὰς προϋποθέσεις ἀντικειμένους ὅντως (δηλ. οὐσιωδῶς) εἰς τὴν Θείαν Ἀποκάλυψιν. Ἀλλ' ἡ παρουσία δογματικῶν προϋποθέσεων εἰς μίαν μέθοδον εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀντιστρόφως ἀνάλογος πρὸς τὸν κριτικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα. Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει ἡ κριτικὴ ἐπὶ τῆς μεθόδου δὲν εἶναι ἀναγκαῖον ν' ἀναληφθῇ ὅπως δῆποτε ὑπὸ τῆς θεολογίας ὡς τοιαύτης, ἐφ' ὅσον τὰ κριτικῶς ἀσθενῆ σημεῖα μιᾶς μεθόδου κρίνονται καὶ «ἐκτός» τῆς θεολογίας, εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς μεθόδολογίας. Ἐννοεῖται βεβαίως, ὅτι ἡ θεολογοῦσα νόησις δύναται ὡς νόησις νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀλήθειαν μιᾶς μεθόδου, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι δύναται αὕτη ὡς θεολογοῦσα ν' ἀπορρίψῃ διὰ λόγους «δογματικούς» μίαν μέθοδον, τὴν ὅποιαν ἡ ἰδίᾳ ὡς νόησις ἀναγνωρίζει ὡς ἀληθῆ. Ἡ αὐτονομία τοῦ λόγου παραμένει ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ λόγου ἀκεραία ἐναντι ἐνὸς δογματισμοῦ ἀσκουμένου ἐν ὀνόματι τῆς πίστεως. Αἱ «διπλαῖ ἀλήθειαι» τῆς πίστεως καὶ τῆς νοήσεως, — ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὅποιαν εἶναι ὄντως «διπλαῖ»! — δύνανται νὰ θεωρηθῶν ὡς κατ' οὐσίαν συμπληρωματικαί, ἂν καὶ ἡ συμπληρωματικότης αὕτη δὲν εἶναι πρόβλημα μὲ εὐκολον πάντοτε λύσιν. Ὅπως δῆποτε ὅμως εἶναι εὐλογον τὸ ἐνδιαφέρον τῆς θεολογίας διὰ τὴν ἀλήθειαν μιᾶς μεθόδου, τὴν ὅποιαν αὕτη χρησιμοποιοῦν, ἐφ' ὅσον κατ' ἀρχὴν ἡ ἀλήθεια μιᾶς μεθόδου εἶναι ἡ μέθοδος διὰ τὴν ἀλήθειαν.

Εἰδικώτερον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κυβερνητικὴν, θὰ ᾔτο δυνατόν νὰ διατυπωθῇ ἐνταῦθα ἡ γνώμη, ὅτι ἡ θεολογία δὲν ἔχει κατ' ἀρχὴν λόγους διὰ νὰ μὴ χρησιμοποιοῦσιν εἰς τὸ ἔργον της τὴν νέαν ταύτην μέθοδον, ὅπως περίπου ἐχρησιμοποίησε καὶ ἄλλας μέχρι τοῦδε μεθόδους. Θεολογία δὲν εἶναι μιὰ ὠρισμένη ὀντολογία, ἀλλ' ἡ χρησιμοποίησις πάσης παραδεδομένης ἢ δυνατῆς, ἀλλ' ἐγκύρου ὅπως δῆποτε, ὀντολογίας διὰ τὴν κατανόησιν καὶ ἐρμηνείαν τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. Πᾶσα διαθέσιμος ὀντολογία εἶναι εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀληθῆς μεθόδου διὰ τὴν θεολογίαν.

Αἱ μέχρι τοῦδε ἐφαρμογαὶ τῆς κυβερνητικῆς μεθόδου εἰς τὴν περιοχὴν τῆς θεολογίας εἶναι ὅπως δῆποτε λίαν περιωρισμέναι. Ἐξ ὠρισμένων δημοσιεύσεων κατέστη γνωστὸν, ὅτι κατεβλήθη π.χ. προσπάθεια νὰ ἐρευνηθῇ

δι' ηλεκτρονικοῦ ἐγκεφάλου τὸ πρόβλημα τῆς γνησιότητος τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου παραδεδομένων ἐπιστολῶν τῆς Κ.Διαθήκης³³. Συγκεκριμένως ὁ σκῶτος πρεσβυτεριανὸς θεολόγος Α. Morton, συνεργάτης τοῦ καθηγητοῦ Macgregor, προσεπάθησε διὰ τῆς χρησιμοποίησεως αὐτομάτων ὑπολογιστικῶν μηχανῶν νὰ δείξῃ, ὅτι ἐκ τῶν παραδεδομένων ἐπιστολῶν μόνον 5 εἶναι γνήσιαι. Ἡ ἔρευνα αὕτη ἐστηρίχθη κυρίως ἐπὶ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς λέξεως «καί» εἰς τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν κείμενα. «Ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἕνας συγγραφεὺς μεταχειρίζεται τὸν «καί» εἶναι δακτυλικὸν ἀποτύπωμα τοῦ πνεύματος», ἐτονίσθη ἐν προκειμένῳ³⁴. Ἡ λειτουργία τοῦ ηλεκτρονικοῦ ἐγκεφάλου συνίστατο προφανῶς εἰς τὴν μηχανικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐρμηνευτικῶν ἀρχῶν τοῦ χρησιμοποίησαντος τὸ μηχανήμα. Ἡ αὐτονομία τῆς αὐτομάτου κυβερνητικῆς μηχανῆς δὲν ἐξετείνετο πέραν τῶν ὁρίων, τὰ ὁποῖα τοῦ καθώρισε διὰ τῶν δεδομένων καὶ τῶν κριτηρίων τοῦ ὁ «κυβερνήτης» ἄνθρωπος³⁵.

Ἀνεξαρτήτως τοῦ κατὰ πόσον ἡ συγκεκριμένη αὕτη προσπάθεια δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπιτυχής, ἐρωτᾶται γενικώτερον, ἐὰν θὰ ἔλθῃ κάποτε ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν θ' ἀνατεθῇ, καὶ δὴ κατ' ἀρχήν, εἰς ἠλεκτρονικοὺς ὑπολογιστὰς ἢ λύσεις ὄχι ἀπλῶς φιλολογικῶν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον θεολογικῶν ζητημάτων. Θὰ ἔλθῃ ἄρα γε κάποτε ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κυβερνητικὴ θὰ γίνῃ ἴσως «ὄργανον» τῆς θεολογίας; Θὰ ἐκφράσῃ δηλ. κάποτε ἡ Ἐκκλησία τὴν αὐτοσυνειδησίαν της διὰ τῆς κυβερνητικῆς; Θὰ γίνῃ ἡ λογιστικὴ φιλοσοφία γόνιμος μέθοδος θεολογικῆς σκέψεως;

Ἀνεξαρτήτως τῆς δικαιολογημένης ἢ ἀδικαιολογήτου κριτικῆς, ἡ ὁποία δύναται ν' ἀσκηθῇ εἰς μίαν τοιαύτην ἐνδεχομένην κατεύθυνσιν τῆς θεολογίας, ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται νὰ καταδειχθοῦν διὰ τῆς λογιστικῆς καὶ κυβερνητικῆς μεθόδου ὀρισμένα τυπικὰ λογικὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα διαπραττόνται ἐνδεχομένως διὰ τῆς συνήθους θεολογικῆς γλώσσης καὶ σκέψεως. Ἡ κυβερνητικὴ ἐνδέχεται ἴσως νὰ ἀπαλλάξῃ οὕτω τὴν δομὴν σκέψεως, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῖ ἡ θεολογία, ἀπὸ ἀφελῶς διαπραττόμενα λογικὰ σφάλματα, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἐμφανίζονται (ἢ καὶ κυριαροῦν) εἰς τὴν θεολογικὴν ζωὴν ψευδοπροβλήματα καὶ ἐπικαλύπτονται πραγματικὰ προβλήματα. Ἄν μὴ τι ἄλλο, τοῦλάχιστον ἴσως δυνηθῇ ἡ κυβερνητικὴ νὰ συμβάλῃ μὲ τὴν τρόπον της εἰς τὴν γνησιότητα τῆς θεολογικῆς προβληματικῆς, πράγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἤδη καθ' ἑαυτὸ σπουδαιότατη συμβολὴ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀληθείας ἐν τῇ θεολογίᾳ.

Ὅτι ἡ συμβολὴ αὕτη δὲν ἔχει λάβει χώραν μέχρι τοῦδε, τοῦτο προφανῶς δὲν εἶναι λόγος διὰ νὰ ἀποκλείεται μία τοιαύτη συμβολὴ εἰς τὸ μέλλον.

33. Βλ. περιοδικὸν «Der Spiegel» 17(1968) ἀρ. 47 σ. 128-132. 34. Αὐτόθι.

35. Διὰ τὴν ἐκάστοτε ἐπίγνωσιν τῶν γενικωτέρων ὁρίων τῆς κυβερνητικῆς ἴσως εἶναι χρήσιμος *mutatis mutandis* καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου: «Καλὴ μὲν γὰρ ἡ κυβερνητικὴ, ἀλλ' ὅταν μερίζονα ἐπαγγέλληται, μωρία τίς ἐστι» (MPG 61,53).